

Анотація

Лян Цзе. *Формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у професійній підготовці.* Кваліфікаційна праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Одеса, 2021.

У дисертаційному дослідженні здійснено комплексне вирішення проблеми сучасної педагогічної науки і практики – формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування естетичної компетентності в майбутніх учителів музичного мистецтва

Наукова новизна одержаних результатів. *Уперше* обґрунтовано педагогічні умови формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (актуалізація естетичних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва; конструювання творчого професійно-зорієнтованого середовища у процесі професійної підготовки студентів; забезпечення взаємодії мистецької та загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва). Розкрито сутність і структуру феномена «естетична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва»; визначено компоненти (світоглядний, діяльнісний, особистісний), критерії (професійний, практичний та суб'єктний), показники, схарактеризовано рівні сформованості естетичної компетентності в майбутніх учителів музичного мистецтва. Розроблено модель формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (когнітивно-збагачувальний, конструктивно-розвивальний, творчо-професійний етапи); *уточнено* поняття «компетентність»; *подальшого*

розвитку набули теорія і методика естетичного виховання майбутніх учителів мистецького профілю у закладі вищої освіти.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні методики діагностування особистісних і професійних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва; розробленні й експериментальної методики формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва. Розроблено програму елективного курсу для студентів спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) «Естетична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва». Результати дослідження можуть бути використані при оновленні змісту загальних («Педагогіка», «Педагогіка вищої освіти», «Педагогіка мистецтва») та мистецьких («Теорія музики», «Методика викладання інтегрованого курсу «Мистецтво»», «Методика музичного викладання») дисциплін у закладі вищої освіти

У першому розділі **«Теоретичні засади проблеми формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва»** розкрито теоретико-методологічні засади опрацювання проблеми.

За результатами аналізу наукових, методичних, психолого-педагогічних джерел та аналізу освітньо-мистецької практики доведено, що специфіка формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва зумовлюється сформованістю їхнього естетичного світогляду, який вирізняється високим ступенем занурення у процес пізнання та осягнення довкілля; емоційно-чуттєвою реакцією на предмети та явища естетичного простору; утворенням широкого поля художніх асоціацій (художньої аури) на об'єкти естетичної дійсності; глибиною «вчуття» в них; експресивністю перетворення результатів сприйняття; образністю та метафоричністю мовлення, збагаченого на порівняння та аналогії; більшим впливом емоцій; силою творчої уяви; гнучкістю фантазії; мрійливістю; асоціативністю та панорамністю мислення, легкістю генерування ідей; проникненням педагога-музиканта у простір досліджуваного об'єкта, де той,

хто пізнає, є присутнім у цьому процесі; здатністю до художньо-творчої реалізації синестезичних вражень; «зіркістю» у пошуках проблеми; варіативністю підходів до вирішення завдань; охопленням найрізноманітніших відтінків значень понять та явищ; яскравістю творчого вияву власного ціннісного ставлення до предметів та явищ; спрямованістю на створення «гармонійної поліфонії» педагогічного процесу.

Конкретизовано поняття «компетентність» як набута у процесі професійного навчання інтегрована здатність, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізовуватися у практиці професійної музично-педагогічної діяльності.

Науково обґрунтовано зміст феномена «естетична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва» як системний, інтегративний професійно-особистісний конструкт (з динамічним поліфункційним поелементним складом), що характеризується наявністю комплексу теоретичних знань мистецькознавчого спрямування та блоку практичних умінь у галузі естетики; детермінує здатність учителя музичного мистецтва до світоглядного сприйняття педагогічної дійсності й культурних координат у вимірах ключових естетичних ідентифікаторів (Прекрасне/Потворне, Трагічне/Комічне); увиразнює потенційну можливість більш аккордно вибудувувати моделі педагогічної взаємодії арсеналом естетично-світоглядного сприйняття (емоційність, чуйність, чуттєвість, виразність, образність, гармонія, поліфонія, темпоритм, інтонування) різних жанрів та форм музичного мистецтва; віддзеркалює навички адекватного вирішення вчителем професійних завдань послуговуючись функціоналом естетично-педагогічних засобів; інтеграції естетичного контенту у вимірах музичного виховання молоді; конструювання загальнокультурних поліхудожніх координат за допомогою дескрипторів світового та національно-культурного українського мистецтва; забезпечує розгортання широкого спектру самодетермінації вчителя музичного мистецтва у галузі естетики.

До структури естетичної компетентності вчителя музичного мистецтва віднесено: світоглядний, діяльнісний, особистісний компоненти.

Світоглядний компонент естетичної компетентності увиразнює естетичні ідентифікатори музично-педагогічної діяльності педагога митця (естетичний смак, естетична свідомість, естетична грамотність), що дозволяють йому координувати освітню діяльність на уроках музики на засадах естетичного світогляду. Діяльнісний компонент естетичної компетентності віддзеркалює технологічну платформу здійснення музично-педагогічної діяльності (творчі, комунікативні та перцептивні вміння вчителя музичного мистецтва). Особистісний компонент естетичної компетентності уналежнює індивідуальний суб'єктно-центрований профіль педагога-митця, що дозволяє йому доцільно та свідомо збагачувати площину професійно-педагогічної діяльності дидактичними засобами музичного мистецтва (емоційність, рефлексійність та креативність учителя).

Визначено педагогічні умови, що забезпечують формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва: актуалізація естетичних цінностей майбутніх учителів музичного мистецтва; конструювання творчого професійно-зорієнтованого середовища у процесі професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва; забезпечення взаємодії мистецької та загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

У другому розділі **«Експериментальне дослідження процесу формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у професійній підготовці»** описано логіку та процедуру здійснення експериментального дослідження процесу формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Відповідно до структури естетичної компетентності вчителя музичного мистецтва розроблено систему критеріїв та показників, які дозволяють виміряти рівні сформованості естетичної компетентності студентів на всіх етапах експериментальної роботи. Професійний критерій сформованості

естетичної компетентності майбутніх учителів мистецьких дисциплін відображає смисложиттєві та професійні естетично-педагогічні орієнтири підготовки у вищому педагогічному навчальному закладі. Показниками професійного критерію обрано: естетична свідомість, естетичний смак, естетична грамотність. Практичний критерій сформованості естетичної компетентності відображає блок спеціальних педагогічних умінь, які є засобом реалізації естетично-педагогічної підготовки студентів у закладі вищої освіти. Показниками практичного критерію обрано: творчі вміння, комунікативні вміння та перцептивні вміння. Суб'єктний критерій віддзеркалює індивідуальний особистісний профіль майбутнього вчителя музичного мистецтва, тобто його вроджені здібності, які дозволяють самореалізацію його як суб'єкта естетично-педагогічної діяльності. Показниками суб'єктного критерію обрано: емоційність, рефлексійність та креативність.

Відповідно до показників сформованості естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва схарактеризовано *високий, задовільний та низький* рівні сформованості досліджуваного явища.

Розроблено й апробовано модель та експериментальну методику формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва (когнітивно-збагачувальний, конструктивно-розвивальний та творчо-професійний етапи).

Впровадження експериментальної моделі та методики формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва було здійснено за такими концептуальними напрямками:

– формування у студентів особистісної естетико-педагогічної парадигми, побудованої на ціннісно-світоглядному осягненні мистецтва як скарбниці духовного багатства людства (*когнітивно-збагачувальний етап* методики формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у професійній підготовці);

– забезпечення організації освітнього процесу на інтегрально-духовному рівні з опорою на творчу самореалізацію майбутніх учителів музичного мистецтва (*конструктивно-розвивальний етап* методики формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва);

– стимулювання пошуку самостійних шляхів реалізації студентами естетичної компетентності майбутньої професійно-педагогічної діяльності (*творчо-професійний етап* методики формування естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва).

На когнітивно-збагачувальному етапі провідною формою роботи був елективний курс «Естетична компетентність майбутнього вчителя музичного мистецтва». Конструктивно-розвивальний етап передбачав проведення вправ «Малюємо музику», «Віртуальна подорож», «Музичний павільон», «Кінопавільон»; фестивалей «Премія Oscar за кращий саундтрек», «Музична абетка для наймолодших», «Вчитель музичного мистецтва НУШ»; презентації індивідуально-дослідних проєктів «Вернісаж сучасного мистецтва». Творчо-професійний етап реалізовувався проведенням дискусій («Вплив сучасного мистецтва на естетичні погляди молоді», «Культурна та естетична «гігієна» у соціальних мережах», «Естетосфера сучасного дизайну», «Естетика у fashion-art»); розробки фрагментів інтегрованих уроків в НУШ (Історія – Образотворче мистецтво, Образотворче мистецтво – Музика, «Музика – Іноземна мова»).

Проведення діагностування з метою вимірювання рівнів сформованості естетичної компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва до та після реалізації педагогічних умов, моделі й методики довело значні позитивні зрушення у студентів експериментальної групи на відміну від контрольної, де навчання майбутніх учителів музичного мистецтва здійснювалось за стандартною програмою.

Ключові слова: естетика, компетентність, естетична компетентність, вчитель, майбутній вчитель музичного мистецтва, професійна підготовка, заклад вищої освіти, формування естетичної компетентності.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. Лян Цзе. Теоретичні засади проблеми культурологічної підготовки майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 17. Т. 1. Одеса. 2019. С. 107–111.

http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/17/part_1/25.pdf

2. Т. Койчева, О. Галіцан, Лян Цзе. Критеріальний підхід до формування естетичної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : зб. наук. праць*. Миколаїв, № 1 (68), лютий 2020. С. 116–121.

<http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/ped-visnik-68-2020-22.pdf>

Статті у зарубіжних наукових виданнях

3. Liang Jie. Basics of forming aesthetic competence of future music art teachers in the educational environment of the institution of higher pedagogical education. *Knowledge, Education, Law, Management. KELM*. 2021. № 5 (41), vol. 1. P. 27–31. <file:///C:/Users/User/Desktop/4.pdf>

4. Liang Jie. Peculiarities of aesthetic culture of the teacher of artistic disciplines. *Modern tendencies in pedagogical education and science of Ukraine and Israel : the way to integration* : Ariel University, Ariel, Israel, 2018. Issue № 9. P. 136–140. <https://doi.org/10.24195/2414-2218-8584-2018-9-136-140>

Опубліковані праці апробаційного характеру

5. Лян Цзе. Особливості фахової підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін у закладах вищої освіти. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)». Одеса, 21-22 вересня 2018р. Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота». 2018. Ч. 2. С. 42–44.

6. Лян Цзе. Своєрідність підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва у закладах вищої освіти. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Актуальні питання педагогіки та психології: наукові дискусії». Харків, 7-8 вересня

2018р. Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень». 2018. С. 56–58.

https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/Zbirnyk_Kharkiv_2018_titul-zmist.pdf

7. Liang Jie. Specificity of professional activity of art teacher in the new Ukrainian school. International conference “*The challenges of academia in the modern digital world*”, October 3-5, 2018. Odesa. Ariel University, South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D.Ushynsky. 2018. P.20.

8. Лян Цзе. Musical-theoretical training in the system of cultural training of future music teachers. Матеріали і тези V міжн. конф. молодих учених та студентів (Одеса, 17-18 жовтня 2019р.) «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства». Т.1. Одеса : ПНПУ імені Ушинського, 2019. С. 122–123

9. Лян Цзе. Роль естетичного складника у системі інноваційної професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Інновації в професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика». Одеса, 17-18 жовтня 2019р. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович. 2019. С. 117–118.

10. Лян Цзе. The cultural preparation of the teacher in the system of pedagogical views of K.Ushynsky. Матеріали I міжн. науково-практ-конф. «Світоглядні горизонти місії вчителя Нової української школи» : зб.наук.пр. Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2019. С. 12–13.

11. Лян Цзе. Музична культура вчителя мистецького профілю як складова професійної культури фахівця. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. «Сучасні тренди розвитку освіти». Одеса, 27-28 жовтня 2020р., Ч.1. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович. 2020. С. 77–79.

12. Koucheva T., Liang Jie. Musical and aesthetic taste in the structure of future music teachers’ aesthetic competence. *The 2 nd International scientific and practical conference “Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects”* (August 1-3, 2021) MDPC Publishing, Berlin, Germany.

Summary

Liang Jie. *Forming aesthetic competence of future music art teachers in the course of professional training.* Manuscript Copyright. Thesis for the Degree of Doctor of Philosophy in the speciality 015 Professional education. State Institution “South-Ukrainian National Pedagogical university named after K. D. Ushynsky”. Odesa, 2021.

The dissertation research provides a comprehensive solution to the problem of modern pedagogical science and practice – the formation of the aesthetic competence of future choreography teachers in higher education institutions.

The aim of the study is to theoretically substantiate and experimentally test pedagogical conditions for forming the aesthetic competence in future music art teachers.

Scientific novelty of the obtained results. *It was the first time* when the pedagogical conditions of forming the aesthetic competence of future music art teachers were substantiated (actualization of aesthetic values of future music teachers; construction of creative professionally oriented environment in the process of professional training of students; ensuring interaction of artistic and general pedagogical training of future music teachers). A model of forming the aesthetic competence of future music art teachers of (cognitive and enriching, constructive and developmental, creative and professional stages) was *developed*; the concept of “competence” was *clarified*; the theory and methods of aesthetic training of future art teachers in a higher education institution *were further developed*.

The practical significance of the obtained results lies in developing a methodology for diagnosing the personal and professional qualities of future music art teachers; developing experimental methods of forming the aesthetic competence of future music art teachers. An elective course program was

developed for students majoring in 014 Secondary Education (Music Art) “Aesthetic Competence of a Future Music Art Teacher”. The results of the research can be used to update the content of general (“Pedagogy”, “Pedagogy of Higher Education”, “Pedagogy of Art”) and art (“Music Theory”, “Methods of teaching an integrated course “Art”, “Methods of Music Teaching”) disciplines in a higher education institution.

The first chapter **“Theoretical fundamentals of the issue of forming the aesthetic competence of future music art teachers”** reveals the theoretical and methodological principles of elaborating the issue.

According to the analysis of scientific, methodological, psychological and pedagogical sources as well as the analysis of educational and artistic practice, it was proved that the specifics of forming aesthetic competence of future music teachers is conditioned by the formation of their aesthetic worldview, characterized by a high degree of immersion into the process of cognition and comprehension of the environment, emotional and sensory reaction to objects and phenomena of aesthetic space; formation of a wide field of artistic associations (artistic aura) on the objects of aesthetic reality; the depth of “feeling” in them; expressiveness of the transformation of the results of perception; imagery and metaphorical speech, enriched by comparisons and analogies; greater influence of emotions; the power of creative imagination; flexibility of imagination; dreaminess; associativity and panoramic thinking, ease of generating ideas; penetration of the teacher-musician into the space of the researched object, where the one cognising is present in this process; ability to artistic and creative realization of synesthetic impressions; “vigilance” in search of a problem; variability of approaches to solving problems; coverage of various shades of meanings of concepts and phenomena; the brightness of the creative expression of one’s own value-based attitude to objects and phenomena; focus on creating a “harmonious polyphony” of the pedagogical process.

The concept of “competence” is concretized as acquired in the process of professional education integrated capacity, which is formed from the knowledge,

skills, experience, values and attitudes, that can be holistically implemented in the practice of professional music and pedagogical activity.

The content of the phenomenon “aesthetic competence of the future music art teacher” as a systemic, integrative professional and personal construct (with dynamic multifunctional elemental composition) is characterized by the presence of a set of theoretical knowledge of art direction and a block of practical skills in aesthetics; which determines the ability of a music teacher to worldview perception of pedagogical reality and cultural coordinates in the dimensions of key aesthetic identifiers (Beautiful / Ugly, Tragic / Comic); emphasizes the potential opportunity to build models of pedagogical interaction in an arsenal of aesthetic and ideological perception (emotionality, sensitivity, sensuality, expressiveness, imagery, harmony, polyphony, temporhythm, intonation) of different genres and forms of musical art; reflects the skills of adequate solution of professional problems by the teacher using the functionality of aesthetic and pedagogical means; integration of aesthetic content in the dimensions of music education of youth; construction of general cultural polyartistic coordinates with the help of descriptors of world and national cultural Ukrainian art; provides the deployment of a wide range of self-determination of music teachers in the field of aesthetics.

The structure of the aesthetic competence of a music art teacher includes: worldview, activity-based and personality-based components.

The worldview component of the aesthetic competence expresses aesthetic identifiers of music and pedagogical activity of the artist and teacher (aesthetic taste, aesthetic consciousness, aesthetic literacy), which allow them to coordinate educational activities in music lessons based on the aesthetic worldview. The activity-based component of the aesthetic competence reflects the technological platform for music and pedagogical activities (creative, communicative and perceptual skills of a music teacher). The personality-based component of the aesthetic competence belongs to the individual subject-centered profile of the teacher and artist, which allows him to expediently and consciously enrich the

plane of professional and pedagogical activity with didactic means of musical art (teacher's emotionality, reflection and creativity).

The pedagogical conditions that ensure the formation of the aesthetic competence of future music art teachers were determined: actualization of aesthetic values of future music art teachers; constructing a creative professionally-oriented environment in the process of professional training of future music art teachers; ensuring the interaction of artistic and general pedagogical training of future music art teachers.

The second chapter **“Experimental study of the process of forming aesthetic competence of future music art teachers in the course of professional training”** describes the logic and procedure of experimental study of the process of forming the aesthetic competence of future music art teachers.

According to the structure of the aesthetic competence of a music art teacher, the author developed a system of criteria and indicators that allow measuring the levels of formation of students' aesthetic competence at all stages of research and experimental work. The professional criterion of forming the aesthetic competence of future teachers of art disciplines reflects the meaning of life and professional aesthetic and pedagogical guidelines for training in higher pedagogical educational institution. Indicators of professional criteria were selected: aesthetic consciousness, aesthetic taste, aesthetic literacy. The practical criterion of the formation of the aesthetic competence reflects the block of special pedagogical skills, which are a means of implementing aesthetic and pedagogical training of students in higher education. The indicators of the practical criterion are: creative skills, communication skills and perceptual skills. The subjective criterion reflects the individual personal profile of a future music teacher, i.e. his innate abilities that allow him to self-realize as a subject of aesthetic and pedagogical activity. Emotionality, reflection and creativity were selected as indicators of the subjective criterion.

According to the indicators of the formation of future music art teachers' aesthetic competence, *high, satisfactory and low* levels of formation of the studied phenomenon were characterized.

The model and experimental methods of forming future music art teachers' aesthetic competence (cognitive and enriching, constructive and developmental, creative and professional stages) were developed and tested.

The introduction of the experimental model and methods of forming the aesthetic competence of future music art teachers was carried out in the following conceptual areas:

- formation of students' personal aesthetic and pedagogical paradigm, based on the value and worldview of art as a treasure trove of spiritual wealth of mankind (cognitive and enriching stage of the methods of forming the aesthetic competence of future music art teachers in the course of professional training);

- ensuring the organization of the educational process at the integral and spiritual level based on the creative self-realization of future music art teachers (constructive and developmental stage of the methods of forming the aesthetic competence of future music art teachers);

- stimulating the search for independent ways of students' realization of aesthetic competence in future professional and pedagogical activity (creative and professional stage of the methods of forming the aesthetic competence of future music art teachers).

Implementation of a series of monitoring procedures (measuring the levels of aesthetic competence of future music teachers before and after the implementation of pedagogical conditions, models and methods) revealed significant positive changes in students of the experimental group in contrast to the control one, where future music teachers were trained in the traditional way.

Key words: aesthetics, competence, aesthetic competence, teacher, future music art teacher, professional training, higher education institution, formation of the aesthetic competence.